

ROBERT PAVLEKOVIĆ*, MIRJANA RADETIĆ-PAIĆ**, IVA BLAŽEVIĆ***

Vrednovanje preventivne aktivnosti „Informacijsko-komunikacijska tehnologija u rukama mladih“ za djecu osnovnih škola Policijske uprave istarske

Sažetak

Informacijsko-komunikacijska tehnologija postala je dio svakodnevnoga života djece i mladih, a korištenje takve tehnologije nameće potrebu za analizom rizika na djecu i mlade s obzirom na to da su oni u toj dobi podložni različitim utjecajima koje je relativno zahtjevno dozirati i kontrolirati. Najčešći rizici vezani su za izloženost neprimjerenim sadržajima, uznemirujućim i neprijateljskim porukama, sklapanje potencijalno opasnih „prijateljstava“ s nepoznatim osobama, pretjeranu izoliranost zbog prečestog korištenja interneta i sl. Djeca nisu svjesna moguće štetne posljedice reakcije na svoje aktivnosti na internetu; odnosno - ne znaju da svojim ponašanjem mogu činiti i kaznena djela. Rezultati dosadašnjih istraživanja pokazuju da gotovo svi učenici viših razreda osnovnih škola koriste pametni telefon čije pretjerano korištenje utječe na kvalitetu života te je izuzetno važno da se u školske programe uključe teme iz domene medijske pismenosti kako bi se djecu naučilo da prepoznaju i izbjegnu moguće opasnosti.

Cilj je ovoga istraživanja utvrditi učinkovitost provedene preventivne aktivnosti odnosno edukacije djece istarskih osnovnih škola pod nazivom „Informacijsko-komunikacijska tehnologija u rukama mladih“. Istraživanje je provedeno na uzorku od 1038 učenika i učenica istarskih osnovnih škola, a u radu se iznose rezultati i rasprava navedene preventivne aktivnosti kao aktivnosti primarne prevencije te edukacije kao preventivne tehnike. Dobiveni rezultati pokazuju da je postignuta svrha provedenih preventivnih aktivnosti - odnosno da je edukacija polučila pozitivne rezultate kod učenika i učenica istarskih osnovnih škola.

Ključne riječi: *djeca i mladi, edukacija, informacijsko-komunikacijska tehnologija, policija, preventivne aktivnosti.*

* Robert Pavleković, Odjel prevencije Policijske uprave istarske, Pula, Hrvatska.

** izv. prof. dr. sc. Mirjana Radetić-Paić, prorektorica za nastavu, obrazovne programe i suradnju Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska.

*** izv. prof. dr. sc. Iva Blažević, dekanica Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska.

1. UVOD

Informacijsko-komunikacijska tehnologija postala je integralni dio svakodnevice, a djeca i mladi danas rastu u svijetu koji je njome okružen. Kada se govori o uporabi takve tehnologije, najčešće se govori o rizicima za djecu i mlade s obzirom na to da su oni zbog svojih razvojnih obilježja najranjiviji, a obveza je odraslih da doprinose njihovoj dobrobiti u najširem smislu. Kada je riječ o potencijalnom učinku korištenja informacijsko-komunikacijske tehnologije, djeci i mladima potrebno je posvetiti posebnu pozornost zato što njihova ranjivost proizlazi upravo iz činjenice da prolaze kroz proces socijalizacije te su u toj dobi podložni različitim utjecajima koje je relativno zahtjevno dozirati i kontrolirati (Radetić-Paić i Ružić-Baf, 2012).

Poznata je činjenica da djeca u svojem odrastanju i tijekom procesa socijalizacije prolaze razne faze u kojima se susreću i s negativnim razvojnim ishodima, a koji u konačnici mogu rezultirati i vršnjačkim nasiljem. Zbog sve veće uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije “uobičajeno” vršnjačko nasilje seli se na internet i prerasta u teži oblik nasilja. Osim toga, djeca su zbog svoje naivnosti i lakovjernosti vrlo pogodne žrtve raznim predatorima, punoljetnim osobama koje ciljano traže mlade osobe radi zadovoljenja svojih potreba. Pri tome je važno znanstveno i stručno pitanje - kakve implikacije kod djece i mladih ima brzo širenje internetskih opcija i lagan pristup internetu – a na njihova prava, mogućnosti i dobrobit? Naime, kako se dječja iskustva sve više šire korištenjem digitalnih tehnologija, ostvarivanje dječjih prava ovisit će i o njihovim fizičkim i virtualnim okruženjima. Njihov pristup informacijama, znanju i resursima te njihova uporaba ovisit će, ne samo o njihovoj razini digitalne pismenosti, već i o dostupnosti, sigurnosti i kvaliteti internetskog sadržaja (Byrne i Burton, 2017).

Konvencija UN-a o pravima djeteta¹ nudi najopsežniji okvir ljudskih prava za unapređivanje dječje zaštite (od nasilja, zlostavljanja, uznemiravanja i iskorištavanja), ponuda (ili pristup resursima, znanju, obrazovanju i zdravstvenim informacijama) i sudjelovanja (građanski angažman, sloboda izražavanja i pravo na privatnost) u odnosu na digitalne tehnologije. Pristup internetu usko je povezan sa sposobnošću primanja informacija i ostvarivanja nečijeg prava na slobodu izražavanja, a može se smatrati primarnim preduvjetom za omogućavanje ostvarivanja drugih digitalnih prava.

Najčešći rizici korištenja informacijsko-komunikacijske tehnologije koji se spominju vezani su za izloženost neprimjerenim sadržajima, uznemirujućim i neprijateljskim porukama, sklapanje potencijalno opasnih „prijateljstava“ s nepoznatima osobama, pretjeranu izoliranost zbog prečestog korištenja interneta i sl. (Brosch, 2016; Boulianne i Theocharis, 2018; Sundus, 2018; OECD, 2019; Atay, 2020; Cristiano i Atay, 2020; Kopecky i sur., 2020). Naime, kako djeca postaju starija, više vremena provode koristeći digitalne aktivnosti kao primjerice igranje, traženje informacija, korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije za školske zadatke i komunikaciju, no također, šire i svoje ostale aktivnosti na internetu. Relativno velik broj djece u dobi od 9 do 11 godina koristi društvene mreže, dok ih većina koristi u dobi od 12 do 14 godina (Smahel i sur., 2020). Kada djeca počnu koristiti vlastite račune – *accountse*, koriste ih za izražavanje, za radnje koje su naučili na mreži; odnosno za društvene mreže za interakciju s prijateljima. Iako se mlađa školska djeca koriste društvenim mrežama na razigran i kreativan način, već u dobi od 11 do 12 godina koriste se društvenim mrežama iz

¹ <https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta> - 24. 1. 2021.

želje za uklapanjem. Počinju se oslanjati na „lajkove“ i komentare kao na kanale za vršnjačko odobrenje te žele biti u toku s najnovijim trendovima na društvenim mrežama (Children’s Commissioner, 2018).

U tom je kontekstu Služba za prevenciju, izvanbolničko liječenje bolesti ovisnosti i zaštitu mentalnog zdravlja Zavoda za javno zdravstvo Istarske županije provela istraživanje rizičnih ponašanja i konzumacija opojnih sredstava kod učenika osnovnih i srednjih škola u Istarskoj županiji za školsku godinu 2017./2018. u kojem je, između ostalog, obrađena i tema korištenja moderne tehnologije². Rezultati istraživanja pokazali su da gotovo svi učenici viših razreda osnovnih škola koriste „pametni“ telefon čije pretjerano korištenje utječe na kvalitetu života te je zaključeno da je izuzetno važno da se u školske programe uključe teme iz domene medijske pismenosti kako bi se djecu informiralo o tome da prepoznaju i izbjegnu moguće opasnosti.

1.1. Kazneno-pravne odredbe kažnjivih ponašanja na štetu djece

Prema pozitivnim odredbama hrvatskog zakonodavstva postoji čitav niz ponašanja u kontekstu korištenja informacijsko-komunikacijske tehnologije koja se mogu dovesti u vezu s počinjenjem kaznenih djela ili prekršaja. Tako se, kao blaži oblici izdvajaju prekršaji iz članaka 6. i 13. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira³, te iz članaka 25. i 26. Zakona o suzbijanju diskriminacije.⁴ Naime, članak 6. i 13. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira⁵ između ostalog ističu vrijeđanje i narušavanje mira građana, a što zlostavljanje na internetu i jest. S druge pak strane, u navedenim člancima Zakona o suzbijanju diskriminacije⁶ poseban je naglasak na činjenici da počinitelj ima cilj prouzročenja straha drugome ili stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja različitih naravi.

Djeca kao počinitelji kaznenih djela mogu, između ostalog, sudjelovati u kaznenim djelima iznude, prijetnje, ucjene, klevete, uvrede, protupravne naplate - ali do navršene 14. godine života u Republici Hrvatskoj nisu odgovorna za počinjenje kaznenih djela ili prekršaja, odnosno prema njima se ne može izreći nikakva kazna ili sankcija. Kao žrtve kaznenih djela, osim navedenih, mogu se naći u kaznenim djelima mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba, iskorištavanje djece za pornografiju, upoznavanje djece s pornografijom i dr.⁷

U provođenju postupka u kojima se kao počinitelji ili žrtve pojavljuju maloljetne osobe, sudjeluju isključivo specijalizirani policijski službenici za mladež, u potpunosti štiteći interes i prava djece i maloljetnika⁸.

² <https://istarska-policija.gov.hr/vijesti/mladi-i-nasilje-na-internetu/25865> - 24. 1. 2021.

³ <https://www.zakon.hr/z/279/Zakon-o-prekršajima-protiv-javnog-reda-i-mira> čl. 6. i 13. - 3. 2. 2021.

⁴ <https://www.zakon.hr/z/490/Zakon-o-suzbijanju-diskriminacije> čl. 25. i 26. - 1. 2. 2021.

⁵ <https://www.zakon.hr/z/279/Zakon-o-prekršajima-protiv-javnog-reda-i-mira> čl. 6. i 13. - 3. 2. 2021.

⁶ <https://www.zakon.hr/z/490/Zakon-o-suzbijanju-diskriminacije> čl. 25. i 26. - 1. 2. 2021.

⁷ <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon> - 28. 1. 2021.

⁸ <https://www.zakon.hr/z/180/Zakon-o-sudovima-za-mladez> - 3. 2. 2021.

1.2. Uloga policije u prevenciji

Funkcija policije u suvremenom demokratskom društvu u kojem je sigurnost postala temeljna vrijednost i standard u svim aspektima života, stavljena je na preventivne aktivnosti kaznenih djela, ali i drugih devijantnih ponašanja koja mogu dovesti do kažnjivih radnji. Zakonski opisi uloge policije u društvu i policijskih poslova vrlo su važno sredstvo za razumijevanje policije kao društvene institucije i službe. Od uvođenja strategije djelovanja Policije u zajednici, hrvatska policija provodila je širok spektar aktivnosti na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini kako bi ojačala i održala preventivan rad usmjeren i na mlade ljude kao potencijalne žrtve kriminala (Karlović i Sučić, 2017).

Značajno je da policijski djelatnici, primjenom odgovarajućih mjera preventivnog karaktera, utječu na smanjenje mogućnosti pojavljivanja neprihvatljivog i rizičnog ponašanja djece i mladih, ali i na sprječavanje kriminalnih radnji na njihovu štetu. Zbog dnevnih kontakata s kriminalitetom, policija djeluje kao „senzor“ za pravovremeno uočavanje devijantnih ponašanja i raspolaže važnim saznanjima o generatorima odnosno čimbenicima takvih negativnih pojava. Na taj je način policija stavljena u povoljnu poziciju kako bi mogla procijeniti rizike i na temelju spomenutih poduzeti ne samo represivne, već i preventivne aktivnosti (Borovec, Balgač i Karlović, 2011).

Odjel prevencije djeluje pri Policijskoj upravi istarskoj kojem je, između ostalog, zadaća praćenje i analiziranje stanja sigurnosti i pojava koje pogoduju nastanku i razvitku kaznenih djela a sa svrhom njihove prevencije. Odjel surađuje s tijelima lokalne i područne samouprave, organizacijama, ustanovama, građanskim udrugama i drugim tijelima na području grada i šire. Također, Odjel predlaže mjere i aktivnosti preventivnog karaktera, savjetuje građane o važnosti prevencije i sigurnosti, informira ostale policijske službenike o važnosti prevencije te ih potiče na preventivno djelovanje.⁹

Kada je riječ o djeci i mladima, preventivno djelovanje policije provodi se na više načina, a između ostalog i izobrazbom i podučavanjem, u što se uključuju djeca, mladi, roditelji, učitelji i nastavnici, policijski službenici i drugi. Pritom se relativno veliki broj aktivnosti provodi vezano za informacijsko-komunikacijsku tehnologiju u najširem smislu - poput edukacije „Informacijsko-komunikacijska tehnologija u rukama mladih“, ali i u obliku drugih aktivnosti, primjerice „Red button“, „Razmisli pa klikni“, „Tko se šali s mojim podacima“ i sl. (Anđelić, Radmanić i Radetić-Paić, 2019).

2. METODE RADA

2.1. Cilj i hipoteza

Svrha je istraživanja znanstveno i stručno vrjednovanje učinka edukacije na ciljanu skupinu kako bi se mogao održati pozitivan smjer u planiranju daljnjih edukacija. U tom kontekstu zainteresirani za dobivene pokazatelje mogu biti djelatnici odjela prevencije

⁹ <https://istarska-policija.gov.hr/o-nama/ured-nacelnika/21707> - 12. 1. 2021.

policijskih uprava, studenti Visoke policijske škole, kao i ostala stručna javnost koja se bavi prevencijom kažnjivih ponašanja na štetu djece u najširem smislu.

Postavljena je hipoteza H1: učenici istarskih osnovnih škola, nakon provedene edukacije „Informacijsko-komunikacijska tehnologija u rukama mladih“, pokazali su veću informiranost i pozitivne stavove vezane za uporabu informacijsko-komunikacijske tehnologije negoli prije edukacije.

2.2. Uzorak ispitanika

Ukupni prigodni uzorak ispitanika činilo je 1038 učenika istarskih osnovnih škola koji su za vrijeme provođenja edukacije prisustvovali nastavi, od čega je 52,4 % ispitanika muškog spola, a 47,6 % ženskog. Uzorak ispitanika s obzirom na veličinu okruženja u kojoj se škola nalazi, definiran je na način da su odabrani najveći grad u Istarskoj županiji (Grad Pula), manji gradovi (manji od 100 000 stanovnika) te seoske područne škole.

Tablica 1: Razred osnovne škole koji ispitanik pohađa

RAZRED	f	%
4.	88	8,5
5.	298	28,7
6.	266	25,6
7.	253	24,4
8.	133	12,8
UKUPNO	1038	100

Tablica 2: Škola koju ispitanik pohađa s obzirom na veličinu okruženja

ŠKOLA	f	%
Grad Pula	471	45,4
Manji grad	426	41,0
Seoska područna	141	13,6
UKUPNO	1038	100

2.3. Mjerni instrument

Upitnik za ispitivanje informiranosti i stavova o korištenju informacijsko-komunikacijske tehnologije konstruirali su policijski službenici Odjela prevencije PU istarske i sastojao se od sljedećih 24 pitanja:

1. Nasilje je namjerno tjelesno ili psihičko ugrožavanje druge osobe?
2. Korištenje interneta ima svoje dobre i loše strane?

3. Internet se može koristiti za zabavu?
4. Na internetu se mogu vidjeti neprimjereni sadržaji?
5. Komunikacijom putem interneta mogu se ostvariti jednako vrijedna prijateljstva kao i druženjem s prijateljima?
6. Može li osoba postati ovisna o internetu?
7. Je li zlostavljanje neke osobe loše i za osobu koja to samo promatra?
8. Zlostavljanje putem interneta može ostaviti psihičke posljedice?
9. Možeš li anonimno prijaviti zlostavljanje?
10. Ako ispričaš odrasloj osobi da te netko zlostavlja, a ona ne poduzme ništa, trebaš i dalje biti uporan u svojim zahtjevima da odrasla osoba poduzme nešto?
11. Je li osoba sama kriva ako je netko zlostavlja putem interneta?
12. Jesi li „tužibaba“ ako kažeš odrasloj osobi da te netko zlostavlja ili da je netko drugi zlostavljan?
13. Postoji li nasilje prema samome sebi?
14. Je li na internetu dozvoljeno ismijavanje i vrijeđanje?
15. Možeš li potpuno anonimno slati poruke internetom?
16. Može li uvredljiva fotomontaža biti nasilje?
17. Vršnjačko nasilje je teže od elektroničkog nasilja (putem interneta)?
18. Fotografije se u potpunosti mogu izbrisati s interneta?
19. Video snimanje tučnjave je kažnjivo?
20. Misliš li da o nasilju znaš skoro sve?
21. Znaš li što je *Red Button*?
22. Znaš li koji je broj Hrabrog telefona?
23. Nasilje putem interneta može se spriječiti?
24. Za sva nepoželjna ponašanja koja počinu, osoba nije odgovorna dok ne navrši 18 godina?

Odgovoriti je bilo moguće na skali - da, ne, ne znam¹⁰.

2.4. Metode obrade podataka

Podaci prvog i drugog mjerenja zavisnih uzoraka obrađeni su na deskriptivnoj razini te su T-testom izračunate statističke značajnosti ($p < 0,05$) promjena varijabli u jednoj skupini ispitanika mjerenih u dvije vremenske točke.

Za izračunavanje je korišten licencirani SPSS program 24.0 Standard Campus Edition (SPSS ID: 729357, 20.05.2016.).

¹⁰ Pri provođenju istraživanja poštovani su etički standardi u obliku informiranja učenika, zajamčene anonimnosti i mogućnosti odustajanja. Istraživanje je odobreno odlukom Povjerenstva za procjenu etičnosti istraživanja Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.

2.5. Način provedbe istraživanja

Tijekom školske godine 2019./2020. djelatnici Odjela prevencije Policijske uprave istarske u istarskim osnovnim školama proveli su preventivne aktivnosti pod nazivom „Informacijsko-komunikacijska tehnologija u rukama mladih“ kroz edukacije učenika korištenjem PowerPoint prezentacije. Korišteni upitnik učenici su ispunjavali prije i nakon edukacije.

Prethodno je ova preventivna aktivnost prošla postupak vanjskog vrednovanja - a koji je obavio Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.

3. REZULTATI I RASPRAVA

Prema dobivenim podacima na deskriptivnoj razini može se zaključiti da su, kada se radi o navedenoj preventivnoj aktivnosti, ispitanici točnije odgovarali na gotovo sva postavljena pitanja nakon edukacije u rasponu od 0,1 % do 52,6 %. Kod odgovora u kojima je taj postotak manji (npr. 2. pitanje - *Korištenje interneta ima svoje dobre i loše strane?*) radi se o početnoj većoj informiranosti ispitanika odnosno pozitivnom stavu i obrnuto. U pitanjima u kojima je informiranost porasla nakon edukacije u rasponu od 20 % od 52,6 %, prethodna informiranost učenika bila je oskudna (npr. 21. pitanje - *Znaš li što je Red Button* u kojem je dobiveno povećanje 52,6 %, 22. pitanje - *Znaš li koji je broj Hrabrog telefona* povećanje je 28,2 % i 15. pitanje - *Možeš li potpuno anonimno slati poruke internetom* - povećanje 20,3 %). Naime, vrlo važan čimbenik u prevenciji elektroničkog nasilja jest poticanje djece da prijave elektroničko zlostavljanje odrasloj osobi. Pored toga četiri su područja prevencije i suzbijanja vršnjačkog elektroničkog nasilja (Buljan Flander, Bilić i Karlović, 2010): podizanje svijesti, školska pravila o nultoj toleranciji na nasilje, nadzor u domovima i školama i adekvatni programi koji imaju za cilj smanjenje vršnjačkog nasilja - što je prilikom ove edukacije i učinjeno.

Zanimljivo je istaknuti dobivene odgovore na 17. pitanje - *Vršnjačko je nasilje teže od elektroničkog nasilja (putem interneta)* gdje, iako je zamjetno veliko povećanje informiranosti od 12 % nakon edukacije, još uvijek postoji relativno manji broj učenika koji nije usvojio dobivene informacije (oko 1/4 ispitanika). Samim je time u budućim edukacijama, ciljanoj skupini, potrebno približiti težinu problematike nasilja putem interneta kroz konkretne primjere iz prakse, predočavanjem položaja i osjećaja žrtve, te argumentiranjem težine djela zbog velikog broja promatrača. Poželjno je u prikladnom obliku staviti slušače u položaj žrtve na konkretnome primjeru.

U 20. pitanju - *Misliš li da o nasilju znaš skoro sve*, došlo je do promjene stava nakon edukacije, a to možemo pripisati nerazumijevanju pitanja. U 12. pitanju *Jesi li „tužibaba“ ako kažeš odrasloj osobi da te netko zlostavlja ili da je netko drugi zlostavljan* - gotovo nema promjena nakon edukacije (svega 0,1 %), ali je došlo do 2 % povećanja nedovoljne informiranosti nakon edukacije. S obzirom na to da se u pitanju rabi izraz „tužibaba“, kod budućih edukacija treba voditi brigu o tome da se destigmatizira uloga „tužibabe“ u kontekstu zaustavljanja „lanca zlostavljanja“, kao i važnoj ulozi „tužibaba“ u obliku pomoći državnim institucijama kod pronalaska žrtava i pravovremene pomoći istima.

Generalno, deskriptivni pokazatelji za primijenjeni upitnik ukazuju na to da postotak prosječnog povećanja informiranosti, internaliziranja činjenica i pozitivnih stavova nakon

edukacije iznosi 10 % što je, apsolutno gledajući odnosno uzimajući u obzir uzorak ispitanika od 1038 učenika, značajno povećanje.

Tablica 3: Rezultati T-testa

VARIABLE	1-I	2-I	3-I	4-I	5-I	6-I	7-I	8-I	9-I	10-I	11-I	12-I	13-I	14-I	15-I	16-I	17-I	18-I	19-I	20-I	21-I	22-I	23-I	24-I	25-I
1-F	-3.03	4.75	0.05	0.81	-25.62	0.80	-10.72	-2.92	-21.74	-4.16	-33.26	-44.79	-19.55	-36.20	-21.69	-6.95	-21.05	-34.01	-15.75	-32.84	-30.82	-30.24	-8.39	-29.76	-3.76
2-F	-7.91	-0.50	-5.26	-4.32	-31.57	-4.40	-15.30	-7.62	-25.81	-8.91	-42.19	-62.86	-24.20	-46.48	-26.39	-11.45	-25.11	-42.61	-20.04	-41.64	-38.86	-37.70	-12.92	-36.20	-9.77
3-F	-6.32	1.41	-3.30	-2.47	-29.32	-2.52	-14.11	-5.92	-24.00	-7.46	-39.46	-54.22	-23.00	-42.52	-24.82	-10.16	-23.51	-39.91	-18.89	-38.33	-36.86	-34.89	-11.34	-34.94	-7.76
4-F	-6.47	1.16	-3.51	-2.78	-29.45	-2.75	-14.16	-6.41	-24.00	-7.66	-39.75	-56.28	-22.92	-43.67	-25.27	-10.61	-23.82	-39.69	-18.95	-38.39	-37.15	-35.71	-11.68	-34.39	-8.09
5-F	-22.48	33.47	28.45	28.86	0.24	27.60	11.24	22.37	-0.29	20.98	-6.45	-5.31	1.34	-4.78	1.37	15.32	0.35	-4.51	5.17	-4.04	-5.57	-3.81	14.09	-6.43	23.58
6-F	-7.28	0.54	-4.27	-3.42	-30.31	-3.25	-14.33	-6.82	-24.42	-8.05	-40.63	-58.62	-22.91	-43.59	-24.92	-10.69	-24.74	-40.49	-19.56	-39.46	-37.73	-36.58	-12.22	-35.40	-8.60
7-F	5.60	12.85	8.75	9.47	-13.73	9.18	-2.62	5.72	-12.32	4.63	-20.47	-21.85	-10.89	-19.71	-11.49	1.14	-11.61	-19.41	-7.24	-18.43	-18.66	-17.21	0.13	-19.10	5.72
8-F	-3.38	4.39	-0.32	0.60	-25.54	0.47	-11.06	-3.14	-20.96	-4.44	-33.36	-43.34	-19.61	-35.05	-21.22	-7.58	-20.50	-34.00	-15.85	-33.12	-31.39	-29.95	-8.58	-29.96	-4.32
9-F	11.42	18.50	14.86	15.41	-6.77	14.85	3.13	11.73	-6.49	10.41	-12.76	-12.58	-5.13	-11.95	-5.37	6.91	-5.94	-11.26	-1.66	-10.98	-12.06	-10.28	5.67	-12.70	12.04
10-F	-0.47	7.35	2.79	3.39	-22.05	3.27	-8.40	-0.21	-18.20	-1.49	-30.26	-36.18	-16.99	-29.67	-17.87	-4.47	-18.11	-28.96	-13.31	-27.81	-27.54	-26.34	-6.05	-27.30	-0.98
11-F	28.99	43.43	36.64	35.09	4.65	33.65	15.17	29.15	3.17	26.46	-2.75	-0.20	4.67	-0.17	5.46	20.57	3.84	-0.46	8.75	0.12	-1.50	0.55	19.34	-2.85	29.54
12-F	32.23	57.50	42.02	43.17	3.75	40.92	15.62	32.33	2.35	30.17	-4.59	-2.52	4.26	-2.33	4.51	22.17	3.08	-1.96	8.60	-1.32	-3.40	-0.92	20.52	-4.60	35.88
13-F	8.89	15.93	12.14	12.63	-9.54	12.17	0.70	8.81	-8.80	7.84	-15.91	-16.24	-7.29	-15.16	-7.93	4.20	-8.12	-14.88	-4.05	-13.95	-14.98	-13.23	3.07	-15.50	8.99
14-F	27.32	44.71	36.36	35.22	1.75	34.67	13.31	27.07	0.88	25.41	-6.14	-4.21	2.58	-3.95	3.03	18.97	1.43	-3.99	6.66	-3.16	-4.81	-2.60	17.19	-6.05	29.35
15-F	18.52	28.99	23.62	24.06	-2.31	24.02	8.43	19.05	-2.56	17.12	-9.11	-8.66	-0.98	-8.01	-1.21	12.69	-1.84	-7.51	2.84	-6.63	-8.30	-6.27	11.23	-8.95	20.05
16-F	-0.30	7.22	2.80	3.38	-21.35	3.28	-8.56	-0.04	-18.57	-1.36	-29.25	-35.53	-17.11	-30.95	-17.88	-4.54	-18.31	-28.84	-12.68	-27.56	-27.71	-26.13	-5.93	-26.99	-0.84
17-F	18.45	26.27	22.78	22.69	0.03	22.42	9.67	18.73	-0.39	17.52	-6.02	-4.36	1.15	-4.25	0.99	13.34	0.38	-3.84	4.38	-3.73	-4.74	-3.28	12.49	-5.70	19.33
18-F	28.15	47.61	35.77	36.57	3.50	37.06	14.57	28.90	2.22	27.43	-4.50	-2.03	3.91	-2.42	4.20	19.91	2.97	-1.84	8.04	-1.30	-3.07	-0.96	18.76	-4.36	31.45
19-F	4.07	11.88	8.12	8.35	-14.62	8.20	-3.19	4.95	-12.64	3.63	-20.93	-23.59	-11.61	-21.60	-12.42	0.20	-12.43	-20.05	-7.75	-20.06	-20.01	-17.83	-0.70	-19.84	4.71
20-F	20.76	31.38	25.31	25.87	-1.54	24.89	9.20	20.47	-1.98	18.60	-8.36	-7.85	-0.39	-7.38	-0.33	13.68	-1.14	-6.48	3.49	-6.11	-7.48	-5.57	12.21	-8.34	21.21
21-F	4.40	12.37	7.50	8.46	-18.05	8.11	-4.31	4.46	-14.12	3.13	-23.13	-27.77	-12.87	-24.27	-13.99	-3.39	-13.80	-22.77	-9.06	-22.22	-22.23	-20.69	-1.78	-22.31	4.50
22-F	12.56	21.44	16.07	16.82	-7.86	16.62	2.96	12.55	-7.29	11.38	-14.81	-15.77	-5.89	-14.24	-6.08	7.01	-6.74	-13.41	-2.14	-13.31	-13.62	-13.13	5.82	-14.12	12.90
23-F	3.51	10.71	6.99	7.33	-16.09	7.19	-4.49	4.07	-14.45	2.52	-23.51	-26.19	-13.26	-24.36	-13.97	-0.75	-13.56	-22.43	-8.87	-22.19	-21.36	-20.17	-1.96	-21.78	3.50
24-F	22.45	32.85	25.63	27.80	0.76	27.16	11.12	22.50	0.18	20.93	-6.19	-4.58	1.68	-4.08	1.66	16.02	0.71	-3.58	5.20	-3.55	-5.06	-3.03	14.12	-5.03	23.40
25-F	-0.14	8.16	3.37	3.89	-22.00	3.78	-8.73	-0.05	-19.55	-1.53	-32.57	-37.97	-17.86	-33.47	-18.64	-4.73	-18.42	-30.16	-13.64	-29.74	-29.27	-27.16	-5.93	-28.69	-0.69

Rezultati T-testa (tablica 3) pokazuju da postoje statistički značajne razlike varijabli između prvog i drugog mjerenja na sljedećim varijablama:

1. Nasilje je namjerno tjelesno ili psihičko ugrožavanje druge osobe?
3. Internet se može koristiti za zabavu?
4. Na internetu se mogu vidjeti neprimjereni sadržaji?
6. Može li osoba postati ovisna o internetu?
7. Je li zlostavljanje neke osobe loše i za osobu koja to samo promatra?
9. Možeš li anonimno prijaviti zlostavljanje?
11. Je li osoba sama kriva ako je netko zlostavlja putem interneta?
12. Jesi li „tužibaba“ ako kažeš odrasloj osobi da te netko zlostavlja ili da je netko drugi zlostavljan?
13. Postoji li nasilje prema samom sebi?
14. Je li na internetu dozvoljeno ismijavanje i vrijeđanje?
16. Može li uvredljiva fotomontaža biti nasilje?
19. Video snimanje tučnjave je kažnjivo?
20. Misliš li da o nasilju znaš skoro sve?
21. Znaš li što je *Red Button*?
22. Znaš li koji je broj Hrabrog telefona?
23. Nasilje putem interneta može se spriječiti?
24. Za sva nepoželjna ponašanja koja počini, osoba nije odgovorna dok ne navrš 18 godina?

Statistički značajne pozitivne promjene između prvog i drugog mjerenja dobivene su kod osamnaest varijabli od ukupno dvadeset i četiri analizirane varijable.

4. ZAKLJUČAK

Policijski službenici Odjela prevencije Policijske uprave istarske proveli su edukaciju „Informacijsko-komunikacijska tehnologija u rukama mladih“ po osnovnim školama Istre te su provedena mjerenja prije i poslije preventivne aktivnosti. Uzimajući u obzir moguća ograničenja, primjerice da primijenjeni upitnik nije standardiziran te da su za pojedina pitanja potrebna dodatna pojašnjenja učenicima, može se zaključiti da je primjenom ovog upitnika nakon provedene edukacije došlo do pozitivnih pomaka odnosno povećanja informiranosti, internaliziranja činjenica i pozitivnih stavova u gotovo svim postavljenim pitanjima. Pritom su se promjene u osamnaest varijabli od ukupno dvadeset i četiri pokazale statistički značajnima.

Na temelju svega navedenoga može se zaključiti da je postignuta svrha provedenih preventivnih aktivnosti - odnosno da je edukacija polučila pozitivne rezultate kod učenika istarskih osnovnih škola, čime se može prihvatiti postavljena hipoteza.

Naime, generalno gledajući važnost vrednovanja edukacija kao povremenog ocjenjivanja učinkovitosti, utjecaja, održivosti i relevantnosti poduzetih aktivnosti u kontekstu utvrđenih ciljeva, u policiji, kao i u drugim institucijama, ogleda se u mogućnosti preciznog iskaza obilježja provedene aktivnosti u svrhu, između ostalog, izrade strategija, a u ovom slučaju preventivnog djelovanja. Preventivne aktivnosti moraju biti nadzirane i vrednovane kako bi se moglo ocijeniti do koje mjere utječu na ciljane skupine te postižu li predviđene ciljeve kako bi se strategije mogle dalje dorađivati i poboljšavati u dijelovima u kojima se to vrednovanjem pokaže potrebnim (UNODC, 2009; Borovec, 2013). Dakle, rezultat koji se dobije tijekom vrednovanja omogućava modificiranje pojedinih područja policijskog djelovanja u vlastitim aktivnostima kako bi ona postala što učinkovitija (Borovec, 2013). U kontekstu provedbe preventivnih aktivnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama, konkretno u ovome slučaju u osnovnim školama, i nadalje se nameće potreba kontinuirane provedbe aktivnosti u suradnji sa stručnim službama odgojno-obrazovnih institucija, kako bi se postigao učinak pravovremene reakcije na uočeni problem i anulirala potreba za represivnim djelovanjem policije.

Iz tog je razloga doprinos i važnost ovakvih istraživanja i preventivnih aktivnosti od posebne važnosti u vrijeme kada, zbog epidemije Covid-19, djeca i mladi provode puno više vremena na internetu; te je zbog toga moguće očekivati da će problemi kod neodgovornog korištenja interneta biti izraženiji.

LITERATURA

1. Anđelić, I., Radmanić, I., Radetić-Paić, M. (2019). *Policija i prevencija problema u ponašanju mladih*. U: Radetić-Paić, M. (urednica), Programi prevencije problema u ponašanju u lokalnoj zajednici. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 41-64.
2. Atay, A. (2020). *Millennial generation, new media, and convergence culture*. U: A. Christiano A., Atay, A. (urednici), *Millennials and Media Ecology. Culture, Pedagogy, and Politics*. New York: Routledge, 21-34.
3. Borovec, K. (2013). *Strategija Policija u zajednici i njezin utjecaj na strah od kriminala, percepciju kriminaliteta i javnog nereda u Hrvatskoj*. Disertacija. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.

4. Borovec, K., Balgač, I., Karlović, R. (2011). *Situacijski pristup prevenciji kriminaliteta od teorije do prakse utemeljene na dokazima*. Zagreb: MUP RH.
5. Boulianne, S., Theocharis, Y. (2018). *Young People, Digital Media, and Engagement: A Meta-Analysis of Research*. *Social Science Computer Review*, 38(2), 111-127.
6. Brosch, A. (2016). *When the child is born into the internet: sharenting as a growing trend among parents on Facebook*. *The New Educational Review*, 43(1), 225-235.
7. Buljan Flander, G., Bilić, V., Karlović, A. (2010). *Nasilje među djecom*. Zagreb: Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba, Grad Zagreb.
8. Byrne, J., Burton, P. (2017). *Children as Internet users: how can evidence better inform policy debate?* *Journal of Cyber Policy*, 2(1), 39-52.
9. Children's Commissioner (2018). *Life in 'Likes': Children's Commissioner Report into Social Media Use among 8–12 Year Olds*. <https://www.basw.co.uk/resources/life-%E2%80%98likes%E2%80%99-children%E2%80%99s-commissioner-report-social-media-use-among-8-12-year-olds> - 24. 1. 2021.
10. Cristiano, A., Atay, A. (2020). *Millennials and Media Ecology. Culture, Pedagogy, and Politics*. New York: Routledge.
11. Karlović, R., Sučić, I. (2017). *Security as the basis behind community policing: Croatia's community policing approach*. U: Bayerl, P.S., Karlovic, R., Akhgar, B., Markarian, G. (urednici), *Community Policing - A European Perspective: Strategies, Best Practices and Guidelines*. Germany: Springer, 125-138.
12. Konvencija o pravima djeteta <https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta> - 24. 1. 2021.
13. Kopecky, K., Sztokowski, R., Aznar-Díaz, I., Romero-Rodríguez, J.-M. (2020). *The phenomenon of sharenting and its risks in the online environment. Experiences from Czech Republic and Spain*. *Children and Youth Services Review*, 11(1), 1-6.
14. OECD (2019). *How's Life in the Digital Age?: Opportunities and Risks of the Digital Transformation for People's Well-being*. Paris: OECD Publishing.
15. Policijska uprava istarska, Odjel prevencije <https://istarska-policija.gov.hr/o-nama/ured-nacehnika/21707> - 12. 1. 2021.
16. Radetić-Paić, M., Ružić-Baf, M. (2012). *Use of ICT and inappropriate effects of computer use - Future perspectives of preschool and primary school teachers*. *Psychology of Language and Communication*, 16(1), 29-38.
17. Sundus, M. (2018.) *The impact of using gadgets on children*. *Journal of depression and anxiety*, 7(1), 1-3.
18. Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., Livingstone, S., Hasebrink, U. (2020). *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. EU: Kids Online.
19. UNODC (2009). *Crime Prevention Assessment Tool, Criminal Justice Assessment Toolkit*. New York: United Nations.
20. Zavod za javno zdravstvo Istarske županije 2017./2018. *Analiza rizičnih ponašanja i konzumacija opojnih sredstava kod učenika osnovnih i srednjih škola u Istarskoj županiji* - <https://istarska-policija.gov.hr/vijesti/mladi-i-nasilje-na-internetu/25865> - 24. 1. 2021.
21. *Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira* - <https://www.zakon.hr/z/279/Zakon-o-prekr%C5%A1ajima-protiv-javnog-reda-i-mira> - 3. 2. 2021.
22. *Zakon o suzbijanju diskriminacije* - <https://www.zakon.hr/z/490/Zakon-o-suzbijanju-diskriminacije> - 1. 2. 2021.
23. *Kazneni zakon* - <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon> - 28. 1. 2021.

Abstract

Robert Pavleković, Mirjana Radetić-Paić, Iva Blažević

Evaluation of the preventive activity “Information and communication technology in the hands of young people” conducted among primary school children by the Istrian Police Administration

Information and communication technology has become a part of children and the youth’s everyday life, and the use of such technology imposes the need for the analysis of risk for children and the youth given that at this age they are subject to various influences that are relatively difficult to dose and control. The most common risks are related to the exposure to inappropriate contents, disturbing and hostile messages, making potentially dangerous “friendships” with strangers, excessive isolation due to the excessively frequent use of the Internet, etc. Children are not aware of the possible harmful consequences of their activities on the Internet, i.e. they do not know that their behavior can also lead to criminal acts. The results of previous research show that almost all classroom pupils in primary school use a smartphone and its excessive use affects the quality of life, so it is extremely important to include topics of the field of media literacy in school programs to teach children to recognize and avoid possible dangers. Preventive interventions are one of the most important tasks of the police, and the application of appropriate preventive measures reduces the possibility of unacceptable and risky behavior occurrence among children and the youth, as well as the prevention of criminal acts to their detriment.

The aim of this research is to determine the effectiveness of the implemented preventive activity, i.e. the education of primary school children in Istria named “Information and communication technology in the hands of young people.” The research was conducted on a sample of 1,038 primary school pupils in Istria and the paper presents the results and discussion of the mentioned preventive activity as an activity of primary prevention and education as a preventive technique. The obtained results show that the purpose of the conducted preventive activities was achieved, i.e. that the education obtained positive results in primary school pupils in Istria.

Keywords: children and the youth, education, information and communication technology, police, preventive activities.